

УДК 343.98

ПРОБЛЕМИ ОРГАНІЗАЦІЇ РОЗСЛІДУВАННЯ КРАДІЖОК АВТОТРАНСПОРТНИХ ЗАСОБІВ

Д. Ю. В'ЮННИК,

канд. юрид. наук,
ГУМВС України в Харківській області,
м. Харків

Проаналізовано проблеми розслідування крадіжок автотранспортних засобів, визначено сутність його організації, розкрито організаційні засоби розслідування. Охарактеризовано проблеми управлінського характеру, а також особливості взаємодії та здійснення інформаційного забезпечення при розслідуванні цього виду злочинів.

Ключові слова: автотранспортні засоби, розслідування крадіжок автотранспортних засобів, проблеми організації розслідування крадіжок автотранспортних засобів.

Розслідування крадіжок автотранспортних засобів пов'язане з чітким усвідомленням слідчим системи та послідовності дій і засобів, які застосовуються для одержання позитивного результату. Це означає, що процес розслідування супроводжується чітким уявленням про його організацію. Останнім часом у криміналістиці починають з'являтися системні наукові дослідження проблем організації розслідування [23; 12].

Дану проблематику у своїх роботах піднімали В. Д. Зеленський [5], Р. А. Усманов [22], Є. В. Хамов [24] та інші науковці, однак і сьогодні залишаються невирішеними низка проблем організації розслідування: її зміст, суб'єкти, форми та ін. Питання організації розслідування крадіжок автотранспортних засобів розглядались у працях М. О. Свіріна [18], С. М. Скібіна [19], А. М. Сретенцева [21] та інших учених. Тому *метою даної статті* є аналіз сутності поняття організації розслідування крадіжок автотранспорту, її основних напрямків і форм.

У загальному розумінні «організація» означає: 1) внутрішню

упорядкованість, узгодженість, взаємодію більш або менш диференційованих частин цілого, обумовлених його будовою; 2) сукупність процесів або дій, що тягнуть утворення та удосконалення взаємозв'язків між частинами цілого; 3) об'єднання людей, спільно виконуючих певну програму та діючих на підставі певних правил [20, с. 946]. Визначення організації полягає в її баченні як системи свідомо скоординованих дій чи зусиль двох або більше людей. Існує думка, що до організації розслідування слід відносити комплекс заходів на різних етапах розслідування, які забезпечують діяльність відповідних органів щодо розкриття, розслідування і запобігання злочинам [28, с. 171].

У спеціальній літературі підходи щодо визначення організації розслідування злочинів дещо різняться, застосовуються суміжні категорії, зокрема такі, як організація роботи слідчого, управління розслідуванням, процес розслідування. Д. Я. Мирський під організацією розслідування розуміє визначення кола слідчих дій, оперативно-розшукових заходів та їх послідовності, форм і методів участі громадськості в розслідуванні, забезпечення можливості відшкодування збитків і припинення спроб винного приховати чи знищити докази [14, с. 42-43]. Більш обґрунтованим, таким, що враховує організацію розслідування на всіх його етапах, є визначення Р. С. Белкіна, за яким остання являє собою комплекс заходів, спрямованих на формування оптимальних умов для визначення і застосування найбільш ефективних і доцільних у даній конкретній слідчій ситуації рекомендацій криміналістичної методики [1, с. 147]. Так, науковець надає розширене тлумачення поняття організації розслідування, до складу якого відносить питання організації робочого дня слідчого, всі проблеми матеріально-технічного забезпечення, питання наукової організації праці [2, с. 361-362]. Такі підходи не розширюють поняття організації розслідування, а лише наповнюють його правильним змістом, оскільки без належного матеріально-

фінансового забезпечення та наукового обґрунтування процесу розслідування про його ефективну організацію не можна говорити. В. О. Коновалова відносить до організації розслідування його планування, вибір слідчих дій і оперативно-розшукових заходів, їх поєднання, специфіку розв'язання розумових завдань, використання науково-технічних засобів, економію процесуальних засобів [9, с. 40–44].

Слід зазначити, що суттєвим недоліком багатьох визначень є те, що їх автори намагаються сформулювати поняття організації розслідування універсальне щодо конкретного акта розслідування та всієї системи розслідування в цілому. Саме на це звертає увагу Р. С. Белкін і наголошує, що для правильного визначення поняття організації розслідування необхідно розрізняти рівні цієї діяльності, у зв'язку з чим він визначає останню як розумову діяльність слідчого, спрямовану на побудову уявної моделі всього акта розслідування, матеріальним вираженням якої і стає письмовий план у справі [2, с. 362]. Подібну позицію розділяють й інші науковці, які вказують, що організація розслідування є комплексом необхідних заходів на різних етапах розслідування, що забезпечують здійснення діяльності органів щодо розкриття, розслідування та попередження злочинів [11, с. 209; 6, с. 40].

Таким чином, пропонуємо підтримати позицію вчених, які під організацією розслідування розуміють процес його впорядкування шляхом визначення мети, планування, створення умов для якісного проведення слідчих дій, процес співробітництва з учасниками розслідування та управління розслідуванням.

Вважаємо, що особливості організації розслідування мають пов'язуватись не лише з керівним впливом на процес розслідування, але й з організацією роботи відповідальних за це осіб, зокрема слідчого. Організація діяльності з розслідування здійснюється через сукупність використовуваних для цього заходів.

На думку В. Д. Зеленського, структура організації розслідування складається з таких основних елементів, як мета розслідування та дії учасників розслідування щодо досягнення цієї мети [6, с. 34]. Процес формування мети охоплює визначення предмета розслідування та конкретизацію предмета доказування за конкретною справою. На наш погляд, така структуризація організації розслідування має суттєве значення, оскільки в загальному вигляді містить необхідні для слідчого напрямки роботи. І. М. Лузгін поділяє мету організації розслідування на загальну, спеціальну (виникає на різних етапах розслідування), особливу (спрямовується на встановлення кола обставин, що підлягають з'ясуванню), одиничну (виникає при підготовці й проведенні окремих слідчих дій) [13, с. 114–116]. З нашої точки зору, така класифікація є найбільш повною і всебічно відбиває мету організації розслідування, однак поряд із цим слід розглядати й можливості щодо їх реалізації.

Динамічним елементом організації розслідування є функції слідчого, які являють собою значну організаційну основу для розслідування злочину. Тому вони обов'язково мають бути конкретизовані та регламентовані у законодавстві, що потребує відповідного вдосконалення. На цьому особливо наголошується у спеціальній літературі сучасного періоду [3, с. 17–23].

Специфіка організації розслідування крадіжок автотранспортних засобів пов'язана з певними чинниками: 1) необхідністю здійснення взаємодії між різними правоохоронними органами, громадськими організаціями тощо; 2) необхідністю створення слідчо-оперативних груп; 3) важливістю оперативного та якісного проведення огляду місця події; 4) здійсненні постійного взаємообміну інформацією між правоохоронними органами щодо крадіжок автотранспортних засобів; 5) необхідністю встановлення злочинців.

Учені-криміналісти до форм (зовнішній прояв) організації

розслідування відносять такі: 1) доручення слідчого оперативним підрозділам (п. 3 ч. 2 ст. 40 КПК); 2) узгоджене планування слідчих та слідчо-оперативних заходів; 3) взаємодію та обмін інформацією оперативних підрозділів та слідчого; 4) проведення оперативних нарад; 5) роботу слідчо-оперативних груп (слідчих бригад) тощо [11, с. 210; 16, с. 187; 27, с. 195-196]. Крім того, необхідно здійснювати узгоджене планування слідчих і оперативно-розшукових заходів, будувати розслідування на плановій основі [10, с. 196–198]. План допомагає слідчому враховувати різні обставини, ефективно використовувати свої можливості. У плані потрібно передбачити участь всіх зацікавлених служб. План розслідування визначає напрями та порядок їх взаємодії. Проведене нами анкетування слідчих показує, що 78,1 % опитаних складають план розслідування лише у складних випадках, 21 % – завжди складають план, а 0,9 % – взагалі не складають.

За результатами опитування працівників ОВС, проведеного І. П. Петровою, встановлено, що найбільшою «популярністю» серед опитаних користується обмін інформацією. У зв'язку з цим визначено два основних види інформаційного обміну між співробітниками слідчих підрозділів правоохоронних органів: по-перше, обмін методичною та науково-аналітичною інформацією під час спільних та координаційних нарад, конференцій тощо, і, по-друге, обмін інформацією під час спільного розслідування особливо важливих, резонансних справ у складі слідчо-оперативних груп [16, с. 233–235].

Формою організації розслідування злочинів є функціонування слідчо-оперативних груп. Питання організації роботи слідчо-оперативних груп було предметом аналізу багатьох науковців, як вітчизняних, так і зарубіжних [26, с. 5–7; 9; 17, с. 17–21; 7, с. 230–236]. Колективне вирішення проблем розслідування визнано найбільш перспективним засобом для швидкого розкриття злочинів й одержання позитивного результату. Так, за

результатами анкетування слідчих така необхідність для всіх випадків підтвердили 31,4 % опитаних, за багатоепізодними справам – у 63,8 % та відсутність необхідності – 4,8 % опитаних.

На нашу думку, при організації розслідування крадіжок автотранспортних засобів важливе значення має момент початку розслідування. Такі злочини потребують оперативного реагування, оскільки виявлення автотранспортних засобів перебуває під загрозою його ретельного приховування. Після цього (у разі сплину більше двох діб після скоєння злочину) шанси виявити викрадену машину суттєво зменшуються, за даними науковців, до 20 % від загальної чисельності вчинених крадіжок [4, с. 22]. Саме тому необхідно здійснювати пошук викраденого автотранспортного засобу за «гарячими слідами». Про це свідчить і встановлена нами шляхом узагальнення кримінальних справ, порушених щодо незаконного заволодіння автотранспортом динаміка часу огляду місця події при розслідуванні крадіжок автотранспортних засобів (85 % – одразу після одержання заяви і 15 % – після вчинення інших слідчих дій).

Крім того, необхідно здійснити не лише оперативний, а й якісний огляд місця події. Анкетуванням слідчих нами встановлено, що типовими для вчинення крадіжок автотранспортних засобів місцями є площадки біля будинків – 35,2 % опитаних, гаражі – 21 % опитаних, проїжджа частина – 19 % опитаних, майданчики біля ринків, магазинів, супермаркетів – 18,1 % опитаних, автостоянки – 6,7 %.

Необхідно здійснювати постійний взаємообмін інформацією між правоохоронними органами щодо крадіжок автотранспортних засобів. Як свідчать показники анкетування слідчих, у більшості випадків інформація про вчинення крадіжки автотранспортних засобів надходить від потерпілих фізичних осіб – 74,3 %, із заяв керівників установ, підприємств та організацій – 24,8 %, а вже потім – від оперативних підрозділів – 0,9 %

опитаних.

Певні труднощі виникають і з установленням особи злочинця. Відповідно до проведеного нами анкетування така особа є відомою лише у 17,1 % опитаних слідчих. У більшості випадків доводиться встановлювати таку особу, враховуючи типові характеристики.

Таким чином, організація розслідування крадіжок автотранспортних засобів передбачає комплекс заходів різного рівня, переважно організаційного та інформаційного спрямування, які перебувають в арсеналі управлінського впливу слідчого та спрямованих на досягнення мети розкриття та розслідування злочину.

Список літератури:

1. *Белкин Р. С.* Криминалистическая энциклопедия / Р. С. Белкин. – 2-е изд., доп. – М. : Мегатрон XXI, 2000. – 334 с.
2. *Белкин Р. С.* Курс криминалистики / Р. С. Белкин. – Т. 2. – М. : Юристъ, 1997. – 521 с.
3. *Васильев О. Л.* Становление и развитие отечественной концепции предварительного следствия : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.09 / О. Л. Васильев. – М. : МГУ им. М. В. Ломоносова, 1998. – 26 с.
4. *Веденеев В. В.* Розыск и задержание подразделениями ГАИ угнанных и похищенных транспортных средств : учеб. пособие / В. В. Веденеев, А. В. Дюжаев, В. И. Никитин, А. Н. Серпак. – М. : МССШМ МВД СССР, 1990. – 52 с.
5. *Зеленский В. Д.* О содержании организации расследования / В. Д. Зеленский // Актуальные проблемы криминалистики на современном этапе : материалы Всеросс. науч.-практ. конф. – Краснодар : Кубанский гос. аграр. ун-т, 2002. – С. 40–45.
6. *Зеленский В. Д.* Организация расследования преступлений: криминалистические аспекты / В. Д. Зеленский ; отв. ред. Ю. Н. Лукин. – Ростов н/Д : Изд-во Ростов. ун-та, 1989. – 152 с.
7. *Ким Д. В.* Оперативно-розыскные ситуации как объект криминалистического исследования / Д. В. Ким // Общество и право. – 2008. – № 2. – С. 230–236.
8. *Колоколов Н.* Граница для следователя [Электронный ресурс] / Н. Колоколов // ЭЖ-Юрист. – 2008. – № 44. – Режим доступа : <http://www.gazeta-yurist.ru/anons.php?i=44>.
9. *Коновалова В. Е.* Психология в расследовании преступлений / В. Е. Коновалова. – Х. : Вища шк. : Изд-во при Харьк. ун-те, 1978. – 143 с.
10. Криміналістика : підруч. / В. Ю. Шепітько, В. О. Коновалова, В. А. Журавель. – 4-е вид., перероб. і доп. – Х. : Право, 2008. – 464 с.
11. Криміналістика : підруч. для студ. юрид. спец. вищ. закл. освіти / В. Ю. Шепітько [та ін.] ; за ред. В. Ю. Шепітька. – 3-тє вид., перероб. і доп. – К. : Ін Юре, 2004. – 736 с.
12. Криминалистическая методика расследования отдельных видов преступлений : учеб. пособие. – В 2 ч. – Ч. 2 / под ред. А. П. Резвана, М. В. Субботиной. – М. : ИМЦ ГУК МВД России, 2002. – 232 с.
13. *Лузгин И. М.* Методологические проблемы расследования / И. М. Лузгин. – М. : Юрид. лит., 1973. – 215 с.

14. Мирский Д. Я. Некоторые вопросы методики расследования отдельных видов преступлений / Д. Я. Мирский // Ленинский принцип неотвратимости наказания и задачи советской криминалистики : материалы Всесоюз. науч. конф. – Свердловск : УрГУ, 1972. – 159 с.
15. Настільна книга слідчого : науково-практ. видання для слідчих і дізнавачів / М. І. Панов [та ін.]. – 2-ге вид., перероб. і доп. – К. : Ін. Юре, 2008. – 728 с.
16. Петрова І. П. Особливості міжвідомчої взаємодії слідчих правоохоронних відомств / І. П. Петрова // Науковий вісник Національного університету ДПС України (економіка, право). – 2010. – № 49. – С. 231–236.
17. Саттаров В. Взаимодействие – ключ к успеху / В. Саттаров, А. Исаев // Законность. – 2008. – № 10. – С. 17–21.
18. Свірін М. О. Незаконні заволодіння транспортними засобами у кримінальному законодавстві України [Електронний ресурс] / М. О. Свірін // Актуальні проблеми боротьби з організованою злочинністю та тяжкими злочинами. – Режим доступу : http://www.naiu.kiev.ua/tslc/pages/biblio/visnik/n2001_4/cvirin.htm.
19. Скибин С. Н. Особенности расследования угонов и краж автомобилей или иных транспортных средств : автореф. дисс. ... канд. юрид. наук : 12.00.09 «Уголовный процесс; Криминалистика и судебная экспертиза; Оперативно-розыскная деятельность» / С. Н. Скибин. – Ростов н/Д, 2007. – 28 с.
20. Советский энциклопедический словарь [гл. ред. А. М. Прохоров]. – 4-е изд. – М. : Сов. энциклопедия, 1989. – 1632 с.
21. Сретенцев А. Н. Расследование краж автотранспорта : учеб. пособие / А. Н. Сретенцев. – Орел : ОрЮОИ МВД России, 2011. – 57 с.
22. Усманов Р. А. Информационные основы предварительного расследования : учеб. пособие / Р. А. Усманов. – М. : Юрлитинформ, 2006. – 208 с.
23. Хань Г. А. Теоретичні засади планування та організації розслідування злочинів : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09 / Г. А. Хань ; Нац. юрид. акад. України. – Х., 2007. – 19 с.
24. Хамов Е. В. Роль прокурора района в организации расследования пре ступлений : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09 / Е. В. Хамов ; Кубанский гос. аграр. ун-т. – Краснодар, 2007. – 28 с.
25. Шаламов М. П. Некоторые проблемы советской криминалистики / М. П. Шаламов. – М. : ВЮЗИ, 1965. – 61 с.
26. Шахматов А. В. Отдельные направления взаимодействия субъектов следственно-оперативных групп при раскрытии преступлений на автотрассах, совершаемых организованными преступными группами / А. В. Шахматов, В. Н. Андреев // Российский следователь. – 2008. – № 9. – С. 5–7.
27. Шепітько В. Ю. Криміналістика : підруч. для студ. вищ. навч. закл. / В. Ю. Шепітько. – К. : Ін Юре, 2010. – 496 с.
28. Шепітько В. Ю. Криміналістика: словник термінів / В. Ю. Шепітько. – К. : Ін Юре, 2004. – 264 с.

Вьюник Д. Ю. Проблемы организации расследования краж автотранспортных средств.

Проанализированы проблемы расследования краж автотранспортных средств, определена суть его организации, раскрыты организационные способы расследования. Охарактеризованы проблемы управленческого характера, а также особенности взаимодействия и осуществления информационного обеспечения при расследовании этого вида преступлений.

Ключевые слова: автотранспортные средства, расследование краж автотранспортных средств, проблемы организации расследования краж автотранспортных средств.

Viunnik D. Y. Problems of organization investigation motor vehicle's thefts.

The problems of investigation of thefts of motor vehicles, defined the essence of his organization, organizational methods disclosed investigation. Characterized managerial problems and peculiarities of interaction and implementation of information support in the investigation of this type of crime.

Key words: motor vehicles, investigation of the motor vehicles thefts, motor vehicles thefts, problems of organization investigation motor vehicles' thefts.

